ប្រវត្តិបុរាណវត្ថុវិទ្យានៅតំបន់អាស៊ីខាងត្បូង និង អាស៊ីអាគ្នេយ៍

South and Southeast Asia: Historical Archaeology

រៀបរៀងដោយ: Prof. Miriam Stark[1]

បកប្រែដោយ៖ បណ្ឌិត ផុន កសិកា[2]

សេចក្តីផ្តើម

អត្ថបទនេះពិនិត្យឡើងវិញអំពីប្រវត្តិបុរាណវត្ថុវិទ្យា នៃតំបន់អាស៊ីខាងត្បូងនិងអាស៊ីអាគ្នេយ៍ពីទិដ្ឋភាពខាងក្នុងដោយមើលពីក្នុង និងមើលពីក្រោមកវិញដែរ។ ការស្រាវជ្រាវប្រវត្តិបុរាណវត្ថុវិទ្យាភាគច្រើន បានប្រព្រឹត្តទៅនៅពិភពលោកសម័យថ្មីដែលជាការបែងចែកដ៏សំខាន់មួយរវាងសម័យមុនកូឡុំប៊ី និង សម័យក្រោយកូឡុំប៊ី។ ការអភិវឌ្ឍប៉ាន-អ៊ឺរ៉ាស៊ាន (Pan-Eurasian) *បានវាយលុកចូលក្នុងទូទាំងអាស៊ីខាងត្បូងនិងអាស៊ីអាគ្នេយ៍អស់រយៈពេលមួយសហស្សវត្ស មុនពេលលោក កូឡុំបូស* (Columbus) *ចេញដំណើរឆ្ពោះទៅឥណ្ឌាខាងកើត ដូច្នេះគ្មានការបែងចែកច្បាស់លាស់ទេរវាងសម័យដំបូងនៃការបណ្តាច់វប្បធម៌និងទម្រង់ និង សម័យកាលក្រោយនៃការធ្វើទំនាក់ទំនង, ជម្ងឺ និង អាណានិគម។ ដើម្បីផ្សះផ្សារភាពមិនស៊ីចង្វាក់គ្នារវាងប្រវត្តិបុរាណវត្ថុវិទ្យាដែលបានកំណត់ និង ព្រឹត្តិការណ៍បន្តគ្នានៅទ្វីបអាស៊ី* (Asian sequences) *អត្ថបទនេះនឹងផ្តោតលើសម័យកាលចំនួនពីរ នៃអន្តរកម្មសេដ្ឋកិច្ចអន្តរតំបន់នៅអាស៊ីខាងត្បូងនិងអាស៊ីអាគ្នេយ៍ ដែលមានទាំងភស្តុតាងបុរាណវត្ថុវិទ្យា និង កំណត់ត្រាឯកសារនានា។ សម័យកាលដំបូងចាប់ផ្តើមនៅចុងបញ្ចប់នៃសម័យ "បុរេប្រវត្តិសាស្ត្រ" និង រួមបញ្ចូលការលេចរូបរាងឡើងនូវប្រព័ន្ធអក្សររបស់ជនជាតិដើមក្នុងប្រទេសនីមួយៗ (ប្រហែល ៥០០ មុនគ.ស – ៥០០ នៃគ.ស)។ សម័យកាលទីពីរ និង សម័យកាលដែលកំណត់ដោយអ្នកខាងក្រៅត្រូវបានផ្សារភ្ជាប់ជាមួយនឹងការ*

[1] Professor of Anthropology, Department of Anthropology, University of Hawai'i-Mānoa, Honolulu, HI, USA

[2] *ប្រធានវិទ្យាស្ថានមនុស្សសាស្ត្រនិងវិទ្យាសាស្ត្រសង្គម នៃរាជបណ្ឌិត្យសភាកម្ពុជា*

ជ្រៀតចូលរបស់ពួកអឺរ៉ុបដំបូងៗបំផុតនៅក្នុងតំបន់ និងចាប់ផ្តើមនៅចុងសតវត្សទី១៩នៃ គ.ស. ដែលនៅកន្លែងផ្សេងៗទៀតត្រូវបានគេហៅថា «សម័យមុនទំនើប»។

ការប្រើប្រាស់សម័យកាលដែលបានកំណត់ទាំងស្ថានភាពខាងក្នុងក្នុង និង ឥទ្ធិពលពីខាងក្រៅ នៅក្នុងក្របខ័ណ្ឌជនជាតិដើមនៃប្រវត្តិបុរាណវត្ថុវិទ្យា ផ្តល់នូវទិន្នន័យបុរាណវត្ថុវិទ្យាបែបប្រៀបធៀប ស្តីអំពី ទំនាក់ទំនងអឺរ៉ុបនិងអាណានិគម ហើយមើលរំលងការអភិវឌ្ឍសំខាន់ៗ នៅក្នុងតំបន់នីមួយៗដែលទាក់ទងនឹងសម័យក្រោយហ្គុបតា (Gupta) និងដើមមជ្ឈឹមសម័យនៅអាស៊ីខាងត្បូង (Hawkes 2014a) និង អាស៊ីអាគ្នេយ៍ "បុរាណ" (ឧទាហរណ៍ Istiwan 2012: 43)។ ដោយពេលវេលានោះ បណ្តារដ្ឋនៅអឺរ៉ុបបានចាប់ផ្តើមគម្រោងពង្រីកខ្លួន អាណាចក្រមជ្ឈិមសម័យអាស៊ីខាងត្បូងជាច្រើនបានរីកចម្រើនកើនឡើង ហើយក៏ដួលរលំទៅវិញ ចំណែកតំបន់ភាគខាងជើងក៏ស្ថិតនៅក្រោមការគ្រប់គ្រងរបស់មូស្ល៊ីម។ ដោយពេលវេលានោះ ជនជាតិអ៊ឺរ៉ុបបានទៅដល់អាស៊ីអាគ្នេយ៍, អាណាចក្រកសិកម្មបុរាណស្ទើរតែទាំងអស់ (ឧ... អាណាចក្រអង្គរ, បាកាន, ដាយវៀត, ម៉ាចាប៉ាហិត និង សុខោទ័យ) ប្រគល់អំណាចនិងឥទ្ធិពលដល់រដ្ឋស្នងបន្ត ដែលមានមូលដ្ឋានឬពឹងផ្អែកលើសមុទ្រ ទៅភាគខាងត្បូង។

"សម័យប្រវត្តិសាស្ត្រ" ដំបូងនៃបុរាណវត្ថុវិទ្យានៅអាស៊ីខាងត្បូង, "ដើមសម័យប្រវត្តិសាស្ត្រ" មានរយៈពេលចាប់ពីសតវត្សទី៣ មុនគ.ស ដល់សតវត្សទី៤ នៃគ.ស។ រយៈពេលនេះរួមបញ្ចូលផ្នែកខ្លះនៃចក្រភពម៉ូរីយ៉ាន (Mauryan Empire) និង បញ្ចប់វិញដោយការដួលរលំនៃហ្គុបតា (Gupta); ដែលអ្នកជំនាញបុរាណវត្ថុវិទ្យាធ្វើការនៅភាគខាងត្បូងប្រទេសឥណ្ឌាហៅវាសម័យសង្ហាម (Sangam)។ អ្នកជំនាញបុរាណវត្ថុវិទ្យាធ្វើការនៅទីក្រុងឆ្នេរសមុទ្រធំៗ (ឧទាហរណ៍ ស៊ីស៊ុប៉ាល់ហ្គា Sisupalgarh, អារីកាមេឌូ Arikamedu, ផាទីនណាំ Pattinam, កោណ្ឌិន្យបុរៈ Kaundinyapura) និងនៅស្ថានីយព្រះពុទ្ធសាសនាធំៗផ្សេងៗទៀត (ឧទាហរណ៍ អម៉រាវតិ Amaravati, សាន់ជី Sanchi និង សាណាត Sarnath) ពីសម័យនេះ រកឃើញភស្តុតាងជាច្រើននៃអន្តរពាណិជ្ជកម្ម, សាសនារដ្ឋ, និងតំបន់មាននគរូបនីយកម្មរីក

ចម្រើននៅលើកទីពីរ ជាមួយនឹងការប្រែប្រួលតាមមូលដ្ឋាន (ឧទាហរណ៍ (e.g., Casile 2014; Hawkes 2014b; Shaw 2013; see reviews in Fogelin 2006; Smith 2006, 2016b)។ គម្ពីរព្រហ្មញ្ញសាសនា និង គម្ពីព្រះពុទ្ធសាសនា ត្រូវបានចារជាអត្ថបទ និង សម្តី ជាអក្សរសរសេរ និង វត្ថុផ្សេងៗទៀត បានធ្វើដំណើរឆ្ពោះទៅទិសខាងកើត ពីអាស៊ីខាងត្បូងទៅអ្វីដែលឥឡូវនេះគឺជា អាស៊ីខាងកើត និង អាស៊ីអាគ្នេយ៍។ មានការស្រាវជ្រាវពហុជំនាញជាច្រើនត្រូវបានបោះពុម្ពផ្សាយអំពីដើមសម័យប្រវត្តិសាស្ត្រ ដោយអ្នកបុរាណវត្ថុវិទ្យា ប្រវត្តិវិទូ និងអ្នកប្រវត្តិសិល្បៈ។ តាមរយៈការណ៍ទាំងអស់នេះបានលេចចេញនូវការយល់ដឹងក្នុងតំបន់នៃដើមសម័យប្រវត្តិសាស្ត្រ ដូចជា ទេសភាពក្រុង ដែលទីក្រុងក្នុងតំបន់មានលក្ខណៈមជ្ឈមណ្ឌលនយោបាយ និង មជ្ឈមណ្ឌលសេដ្ឋកិច្ច និងនៅក្នុងរដ្ឋអាណាចក្រ និង ស្ថាប័នសាសនា បានលេចជារូបរាងឡើងមុនគេ នៅភាគខាងជើង (សូមមើល Morrison 1997)។

ចុងមជ្ឈឹមសម័យក្នុងបុរាណវត្ថុវិទ្យាអាស៊ីខាងត្បូង ត្រូវភ្ជាប់ជាមួយនឹងសម័យកាលរីណេសង់ (Renaissance) អឺរ៉ុប និង សម័យកាលនៃការរុករក។ មានករណីលើកលែងមួយចំនួនតូច ដូចជាកម្មវិធីស្រាវជ្រាវបុរាណវត្ថុវិទ្យាគួរឱ្យចាប់អារម្មណ៍នៅស្ថានីយឥណ្ឌាកណ្តាលនៅវិទ្យាយ៉ាណាហ្គារ៉ា (Vijayanagara) (ធ្វើការដោយ Sinopoli, Morrison និងអ្នកផ្សេងទៀត) ដែលការងារភាគច្រើនត្រូវបានអនុវត្តតាមរយៈគម្រោងបុរាណវិទ្យារបស់រដ្ឋ ហើយត្រូវបានបោះពុម្ពខ្មៅស។ ទ្រឹស្តីតិចតួច ឬ ការស្រាវជ្រាវខាងបុរាណវត្ថុវិទ្យាបែបទ្រឹស្តីត្រូវបានបោះពុម្ពផ្សាយ អំពីចុងមជ្ឈឹមសម័យនៅអាស៊ីខាងត្បូង (ប៉ុន្តែសូមមើល Chakrabarti 2003) ។ រហូតមកដល់ពេលថ្មីៗនេះ អ្នកប្រវត្តិសាស្ត្រ (មិនមែនអ្នកបុរាណវត្ថុវិទ្យា) បានគ្របដណ្តប់លើការសរសេរ អំពីសម័យកាលនៅមានភាពចម្រូងចម្រាស់ នៃតំបន់អាស៊ីខាងត្បូង។

អ្នកបុរាណវត្ថុវិទ្យាអាស៊ីអាគ្នេយ៍ជាច្រើនពិពណ៌នាសម័យកាលពីសតវត្សទី៣ មុនគ.ស. ទៅដល់សតវត្សទី៤ ឬ ទី៥ នៃគ.ស ជាសម័យបុរេប្រវត្តិ ("យុគដែក") ទោះបីជាមានភស្តុតាងឯកសារចិនជាច្រើនកត់ត្រាអំពីតំបន់នៅជិតខាង និង ឯកសារដើមផ្សេងៗទៀតរបស់ជនជាតិអាស៊ីអាគ្នេយ៍ក៏ដោយ។ អត្ថបទនេះប្រើ "សម័យប្រវត្តិសាស្ត្រដំបូង" សម្រាប់កំណត់តំបន់

ទាំងពីរគឺអាស៊ីខាងត្បូងនិងអាស៊ីអាគ្នេយ៍សម្រាប់ "សម័យកាលប្រវត្តិសាស្ត្រដំបូង" ដែលរហូតដល់២០ឆ្នាំចុងក្រោយ ទើបភស្តុតាងបុរាណវត្ថុវិទ្យានៃតំបន់អាស៊ីអាគ្នេយ៍ បានកត់ត្រាពីសម័យកាលនេះ ។ ដូចអាស៊ីខាងត្បូងដែរ អាស៊ីអាគ្នេយ៍មិនដែលឯកោពីទំនាក់ទំនងជាមួយជនបរទេស ដែលមកពីគ្រប់ទិសតំបន់។ ប៉ុន្តែ ការអភិវឌ្ឍឆ្នាំ១៤៥០ នៃគ.ស រហូតមកដែលអ្នកស្រាវជ្រាវហៅថា «យុគសម័យពាណិជ្ជកម្មអាស៊ីអាគ្នេយ៍» ឬ «ដើមសម័យទំនើប» បានជំរុញឱ្យមានការផ្លាស់ប្តូរសង្គមនិងសេដ្ឋកិច្ច នៅទូទាំងតំបន់ដែលទាក់ទាញ។ សម័យកាលនេះស្ថិតនៅក្នុងពេលស្តង់ដារកំណត់សម្រាប់អ្នកបុរាណវត្ថុវិទ្យាប្រវត្តិសាស្ត្រធ្វើការនៅលោកខាងលិច និងផ្តល់ការយល់ដឹងបែបប្រៀបធៀបអំពីដំណើរការនៃការធ្វើអាណានិគម, ការលេចឡើងនៃការធ្វើចំណាត់ថ្នាក់សង្គម/ថ្នាក់ និង ការផ្លាស់ប្តូរវប្បធម៌។

ឧបសគ្គនៃលំហាក់កំណត់ដែនភូមិសាស្ត្រ រួមទាំង ពាក្យ "ត្បូង" និង "អាស៊ីអាគ្នេយ៍"។ អ្នកជំនាញបុរាណវត្ថុវិទ្យាអាស៊ីខាងត្បូងភាគច្រើន យកឧទាហរណ៍មកពីឥណ្ឌាឬបង់ក្លាដែស; ពីតំបន់ហួសពីអាស៊ីខាងត្បូង, គន្ទងនយោបាយនិងសេដ្ឋកិច្ចស្មុគស្មាញដែលមានប្រភពពីការស្វែងរកលម្អិតខ្លះទៀត "ការអានបន្ថែម Further Readings"។ ឧទាហរណ៍បុរាណវត្ថុវិទ្យានៅតំបន់អាស៊ីអាគ្នេយ៍ភាគច្រើនយកពីប្រជុំកោះឥណ្ឌូនេស៊ី ឬពីអាងទន្លេមេគង្គ (ឧ. ថៃ, ឡាវ, កម្ពុជា) ពីតំបន់ផ្សេងៗដែលមានលក្ខណៈពិសេសដែលបណ្តារដ្ឋនៅអឺរ៉ុបចូលរួមក្នុងពាណិជ្ជកម្ម និងក្រោយមកគ្រប់គ្រងនយោបាយ។ ដូចអាស៊ីខាងត្បូងខុសគ្នាគួរឱ្យកត់សម្គាល់ពីតំបន់មួយទៅតំបន់មួយ ដូច្នេះភាគអាគ្នេយ៍ដីគោកនិងតំបន់កោះមានបទពិសោធន៍គន្ទងប្រវត្តិសាស្ត្រផ្សេងៗគ្នាផ្អែកលើផ្នែកមួយនៃការភ្ជាប់ទំនាក់ទំនងខាងក្រៅនៅអាស៊ីខាងត្បូងឬអាស៊ីបូព៌ា។ រដ្ឋកសិកម្មបានលេចឡើងនៅទូទាំងជ្រលងទន្លេនិងដីសណ្តរនៅអាស៊ីអាគ្នេយ៍ដីគោក ចាប់ពីដើមដល់ពាក់កណ្តាលសហវត្សទី១ នៃគ.ស។ រដ្ឋដំបូងៗចំនួនតូចដែលកើតឡើងនៅទូទាំងអាស៊ីអាគ្នេយ៍ដីកោះ បានចំណាយពេលជាច្រើនសតវត្សទៀតដើម្បីលេចចេញជារូបរាង។ ដោយមានករណីលើកលែងតិចតួច អាស៊ីអាគ្នេយ៍ដីកោះក្នុងពេលភ្ជាប់ទំនាក់ទំនងជាមួយអឺរ៉ុប មានទេសភាពទំនាក់ទំនងសង្គម នៃរដ្ឋដែនសមុទ្រតូចៗ

(Bacus 1999) ពឹងផ្អែកលើសម្ព័ន្ធភាពដែលមិនរឹងមាំនិងមិនស្ថិតស្ថេរ ហើយដែលប្រកួតប្រជែងគ្នាដើម្បីការភ្ជាប់ជំនួញពាណិជ្ជកម្ម (e.g., Junker 2004) ។

បញ្ហាវិធីសាស្ត្រនិងប្រធានបទសំខាន់ៗ

បញ្ហាវិធីសាស្ត្រនិងខ្លឹមសារស្រដៀងគ្នាត្រូវបានយកមកអនុវត្តចំពោះសម័យដើមប្រវត្តិសាស្ត្រ នៅអាស៊ីខាងត្បូងនិងអាស៊ីអាគ្នេយ៍។ ការផ្ទុះឡើងនូវឯកសារបុរាណវត្ថុវិទ្យានៅអាស៊ីអាគ្នេយ៍ ផ្តល់តម្រុយដល់អត្ថបទនេះឆ្ពោះទៅយល់ពីសក្តានុពល ក្នុងកំឡុងសម័យកាលទាំងពីរ។ បញ្ហាវិធីសាស្ត្រប៉ះពាល់ដល់ការសិក្សាស្រាវជ្រាវបុរាណវត្ថុវិទ្យា ទាំងក្នុងសម័យដើមប្រវត្តិសាស្ត្រ និង ការស្រាវជ្រាវសតវត្សទី១៩ នៃអាស៊ីខាងត្បូងនិងអាស៊ីអាគ្នេយ៍ និងស្របគ្នានឹងការរកឃើញ "ប្រវត្តិបុរាណវត្ថុវិទ្យា" ដ៏ទូលំទូលាយ។ សំខាន់បំផុតក្នុងចំណោមរឿងទាំងនោះ គឺការប្រើប្រាស់ឯកសារមិនច្បាស់លាស់ សម្រាប់កំណត់ព្រំដែនទិន្នន័យដើម្បីកំណត់ការស្រាវជ្រាវបុរាណវិទ្យានៅក្នុងតំបន់ទាំងពីរ។ តំបន់អាស៊ីខាងត្បូងប្រកពឯកសារសំខាន់ៗមួយចំនួន (ឧទាហរណ៍មហាភរត Mahabharata, រាមកេរ្តិ៍ Ramayana និង បុរន្ស Puranas) ត្រូវបានបង្កើតឡើង ក្នុងអំឡុងពេលនេះ និង មានឥទ្ធិពលដល់ការបកស្រាយនានា។ ដូច្នេះ ដូចគ្នានឹងឥណ្ឌាវិទ្យា (Indology) ដែលផុសចេញប្រពៃណីអ្នកចេះដឹងអាណានិគមដែលជាចំណុចបន្ទាប់បន្សំ ពីលំនាំបុរាណវត្ថុវិទ្យា និងឯកសារ (Trautmann and Sinopoli 2002: 496)។ បញ្ហាប្រឈមចំពោះផ្នែកបុរាណវត្ថុវិទ្យាបន្ថែមទៀតទាក់ទងនឹងកាលប្បវត្តិ និង និយមន័យ (e.g., Smith 2016a: 688–689) (Ali 2014)។

ដើមសម័យប្រវត្តិសាស្ត្រនៅអាស៊ីអាគ្នេយ៍ក៏ត្រូវបានបកស្រាយតាមរយៈកំណត់ត្រាចិនសម័យប្រវត្តិរាជវង្ស និង ភាពស្រដៀងគ្នាជាមួយអាស៊ីខាងត្បូង។ មូលហេតុមួយគឺការស្រាវជ្រាវភាគច្រើននៅដើមសម័យប្រវត្តិសាស្ត្រត្រូវបានអនុវត្តដោយអ្នកជំនាញសិលាចារឹក និងអ្នកប្រវត្តិសាស្ត្រ ដែលអាជីពដំបូងបំផុតបានចាប់ផ្តើមជាអ្នកជំនាញឥណ្ឌាវិទ្យា និង អ្នកជំនាញចិនវិទ្យា (Indologist and Sinologist)។ បញ្ហាមួយទៀត អ្នកជំនាញបុរាណវត្ថុវិទ្យានៅអាស៊ីអាគ្នេយ៍ភាគច្រើន បានផ្តោតការខិតខំរបស់ពួកគេលើការសិក្សាបុរេប្រវត្តិសាស្ត្រ (ពិសេសយុគថ្មរំលីង, យុគសំរឹទ្ធ និង យុគដែក) និង ការសិក្សាអគិរក្សប្រាសាទសាងក្នុង សតវត្សទី៩-១៤ ដែលមានហេតុផលបង្ហាញពីជាតិនិយម និង មានភាពទាក់ទាញដល់វិស័យទេសចរណ៍។ កិច្ចការបុរាណវត្ថុវិទ្យាថ្មីៗ បានផលិតទិន្នន័យបុរាណវិទ្យាដែលបប្រឈមគ្នានឹងឯកសារកំណត់ហេតុនៅមាននៅឡើយ ហើយដែលអ្នកប្រវត្តិវិទូធ្លាប់ប្រើប្រាស់និងពឹងផ្អែកជាយូរមកហើយ។

អាស៊ីខាងត្បូងនិងអាស៊ីអាគ្នេយ៍នៅតែរក្សាភាសាសាស្ត្រ វប្បធម៌ និង ភូមិសាស្ត្រដែលដាច់ចេញពីចុងសហវត្សទី១ មុនគ្រឹស្តសករាជ រហូតដល់ពាក់កណ្តាលសហវត្សទី២នៃគ្រឹស្តសករាជ។ ប៉ុន្តែចាប់ផ្តើមដើមសម័យប្រវត្តិសាស្ត្រ មនុស្ស ទំនិញ និង គំនិតបានផ្លាស់ទីតាមផ្លូវគោកនិងផ្លូវទឹក។ ថាតើប្រជាជននៃតំបន់ទាំងពីរបានធ្វើអន្តោប្រវេសន៍ទៅតំបន់ផ្សេងទៀត នៅតែជាប្រធានបទនៃការជជែកវែកញែកខ្វះ ហើយក៏ដូចនឹងពេលវេលាច្បាស់លាស់នៃការអភិវឌ្ឍតំបន់ទាំងនេះដែរ។ ប្រធានបទសំខាន់ៗជាច្រើនបង្ហាញពីលក្ខណៈស្រាវជ្រាវបុរាណវត្ថុវិទ្យា អំពីដើមសម័យប្រវត្តិសាស្ត្រ ទាំងអាស៊ីខាងត្បូងនិងអាស៊ីអាគ្នេយ៍៖

- ការសិក្សាអំពីនគរូបនីយកម្ម ("រលកទី២" សម្រាប់អាស៊ីខាងត្បូងបន្ទាប់ពីអារ្យធម៌ជ្រលងភ្នំឥណ្ឌូស និងរលកទី១សម្រាប់អាស៊ីអាគ្នេយ៍)
- ការបន្តពីវប្បធម៌សហវត្សទី១នៃគ.ស៖ ការផ្លាស់ប្តូរវប្បធម៌ក្នុងសាសនានិងជំនឿ ជាមួយនឹងការលេចចេញនូវប្រពៃណីសិប្បកម្ម (ការសិក្សាអំពីសំណង់ស្ថាបត្យកម្ម

សាសនាដំបូងៗ និង បដិមាសាស្ត្រ ព្រមទាំងតួនាទីពាណិជ្ជកម្មក្នុងការផ្សព្វផ្សាយព្រះពុទ្ធសាសនា)

•ការកើតឡើងនៅខាងអាស៊ីត្បូងនិងអាស៊ីអាគ្នេយ៍ទាំងមូលនូវបណ្ដាញអន្តរកម្មដែលពឹងផ្អែកលើចរាចរផ្លូវសមុទ្ររបស់មនុស្ស និង ទំនិញឆ្លងកាត់ឈូងសមុទ្របង់ហ្គាល់ដែលជាទូទៅ គេពិពណ៌នាថាជាផ្លូវសូត្រសមុទ្រ

•បុរាណវិទ្យាទេសភាព៖ (ទេសភាពពិធីសាសនា/ភូមិសាស្ត្រពិសិដ្ឋនិងធម្មយាត្រាទេសភាពកសិកម្ម និងការគ្រប់គ្រងទឹក)

ប្រធានបទសំខាន់ៗនៅក្នុងប្រវត្តិបុរាណវត្ថុវិទ្យា នៃយុគសម័យមជ្ឈិមសម័យ (សម័យកណ្ដាល) នៅអាស៊ីខាងត្បូង (សតវត្សរ៍ទី៩ ដល់សតវត្សទី១៦) និងប្រវត្តិសាស្ត្រនិងសម័យបុរាណនៃអាស៊ីអាគ្នេយ៍ រួមមាន៖

•ធម្មជាតិនៃចក្រពត្តិនិយម (មនោគមវិជ្ជា យោធានិយម, ផលិតកម្ម និងការចែកចាយ)

•ធម្មជាតិនៃនគរូបនីយកម្ម (សេដ្ឋកិច្ចនយោបាយនៃផលិតកម្មសិប្បកម្ម និង ការបង្កើតទីក្រុង)

•មូលដ្ឋានកសិកម្មរបស់រដ្ឋ

អ្នកអានត្រូវបានយោងទៅលើអត្ថបទរបស់ Mionica Smith (២០១៦) និយាយអំពីបុរាណវត្ថុវិទ្យាក្នុងសម័យប្រវត្តិសាស្ត្រ និង សម័យមជ្ឈិមសម័យ (សម័យកណ្ដាល)។

ប្រធានបទសំខាន់ៗនៅក្នុងបុរាណវត្ថុវិទ្យាអាស៊ីអាគ្នេយ៍ ចាប់ពីសតវត្សទី១៥ ទៅសតវត្សទី១៨ ពាក់ព័ន្ធនឹងផលប៉ះពាល់នៃទំនាក់ទំនងអឺរ៉ុប ស្ដីពី ការតាំងទីលំនៅ, ការរៀបចំនយោបាយនិងរចនាសម្ព័ន្ធសង្គមៗ រដ្ឋសាសន៍អឺរ៉ុបដោយឡែកៗស្វែងរកការគ្រប់គ្រងអាស៊ីអាគ្នេយ៍ទាំងការគ្រប់គ្រងធនធានធម្មជាតិផ្ទាល់របស់តំបន់ (ជាពិសេសលោហធាតុមានតម្លៃ

និង គ្រឿងទេសពីកោះគ្រឿងទេស (Spice Islands)) និងសម្រាប់ការភ្ជាប់ទៅនឹងប្រទេសចិនតាមសមុទ្រចិនខាងត្បូង។ ទំនាក់ទំនងដំបូងបំផុតទាក់ទងនឹងការបង្កើតបណ្តាញពាណិជ្ជកម្មនៅសតវត្សទី១៥/១៦ ក្នុងនាមជាជនជាតិអឺរ៉ុប បានប្រកួតប្រជែងគ្នាដើម្បីទទួលបានដូចចំណុចរៀបរាប់ខាងលើ។ អំឡុងពេលពីរទៅបីសតវត្សបន្ទាប់ អាស៊ីអាគ្នេយ៍ភាគច្រើនត្រូវបានគ្រប់គ្រងដោយពួកអឺរ៉ុបដូចជា ព័រទុយហ្គាល់, អេស្ប៉ាញ និង ហូឡង់ និងនៅក្នុងសតវត្សទី១៩ ដោយបារាំង, អង់គ្លេស និង អាមេរិក។

ទំនាក់ទំនងពាណិជ្ជកម្មអាស៊ីអាគ្នេយ៍ទៅលោកខាងកើតនិងខាងលិចបានចាប់ផ្តើមជាច្រើនសតវត្សមុន និង កាន់តែខ្លាំងឡើងនៅសតវត្សទី១២/១៥ នៅពេលសាសនាអ៊ីស្លាមមកដល់កោះក្នុងអាស៊ីអាគ្នេយ៍។ ការផ្ទុះឡើងនៃការសិក្សាស្រាវជ្រាវរុករកតាមរយៈការធ្វើកំណាយបុរាណវត្ថុវិទ្យានៅក្នុងរយៈពេលពី២៥០០មុនគ.ស ដល់១០០០ មុនបច្ចុប្បន្ន ចាប់តាំងពីពាក់កណ្តាលទសវត្សរ៍ឆ្នាំ១៩៩០ បានបង្កើតការយល់ដឹងច្រើនសន្ធឹកសន្ធាប់អំពីសេដ្ឋកិច្ច, ការតាំងទីលំនៅ និង មនោគមវិជ្ជាក្នុងកំឡុងពេលសម័យអន្តរកាល ទៅកាន់សម័យប្រវត្តិសាស្រ្ត (ពីឆ្នាំ ៥០០មុនគ.ស ដល់ ៥០០គ.ស) និងរយៈពេលបន្តរបន្ទាប់មកទៀតអាស៊ីអាគ្នេយ៍បានបញ្ចូលប្រព័ន្ធសរសេរ (អក្សរ) ប្រព័ន្ធនគរូបនីយកម្ម, និងសិប្បកម្មរដ្ឋ (e.g., Agustijanto 2012; Bulbeck et al. 2016; Kim et al. 2010; Miksic 2000; Stark 2006)។ ការងារបែបនេះផ្តល់កស្តុតាងសម្ភារៈសម្រាប់សម័យអន្តរកាលវប្បធម៌នៅក្នុងតំបន់ដែលបានប្តូរទីតាំងនៅតាមផ្លូវពាណិជ្ជកម្មជាប្រវត្តិសាស្រ្តដែលមានដើមកំណើតនៅសហស្សវត្សទី២ មុនគ.ស (Bellina 2014; Favereau and Bellina 2016; Hung et al. 2013)។

បុរាណវត្ថុវិទ្យាបានរកឃើញអង្កាំពីស្ថានីយនានា នៅទូទាំងតំបន់សមុទ្របានផ្តល់កស្តុតាងដ៏រឹងមាំបំផុតសម្រាប់កំណត់ពេលវេលានិងទំហំនៃបណ្តាញនេះ (Calo et al. 2015; Carter 2015) ចំណែកការសិក្សាអំពីរុក្ខបុរាណវត្ថុវិទ្យាក៏ផ្តល់លទ្ធផល និង លំនាំគួរឱ្យចាប់អារម្មណ៍ (Castillo et al. 2016)។ កំណើនពាណិជ្ជកម្មរវាងតំបន់នេះជាមួយនិងលោកខាងលិចអមដោយការផ្លាស់ប្តូរការគោរពសាសនា, ឯកសារការងារបុរាណវត្ថុវិទ្យាបានកត់ត្រាអំពី

សេដ្ឋកិច្ច និង ការផ្លាស់ប្តូរការតាំងទីលំនៅមានមុនពួកអឺរ៉ុបបានចូលមកពាក់ព័ន្ធ (Christie 1996; Lape 2000)។ រូបភាពទី១ បង្ហាញពីភាពខុសប្លែកគ្នានៃទីក្រុងនៅភាគអាគ្នេយ៍ដែលបង្កើត ឬពង្រីកនៅទូទាំងតំបន់ (ខ្វះរួមជាមួយការកើនឡើងនៃឥស្សរជនមូស្លីម) ពីបាតាវៀម៉ានីល និង សិង្ហបុរីរហូតដល់រដ្ឋធានីដីគោក ដែលមានមុខងារជាកំពង់ផែក្នុងស្រុកដូចជាទីក្រុងបាងកក និងភ្នំពេញ (Miksic 2006)។ មានតែពីរបីប៉ុណ្ណោះ មជ្ឈមណ្ឌលបែបនេះបានទទួលការយកចិត្តទុកដាក់ខាងបុរាណវត្ថុវិទ្យា ដូចជាសិង្ហបុរីនិងប៉ាតានីនៅភាគខាងត្បូងប្រទេសថៃ។

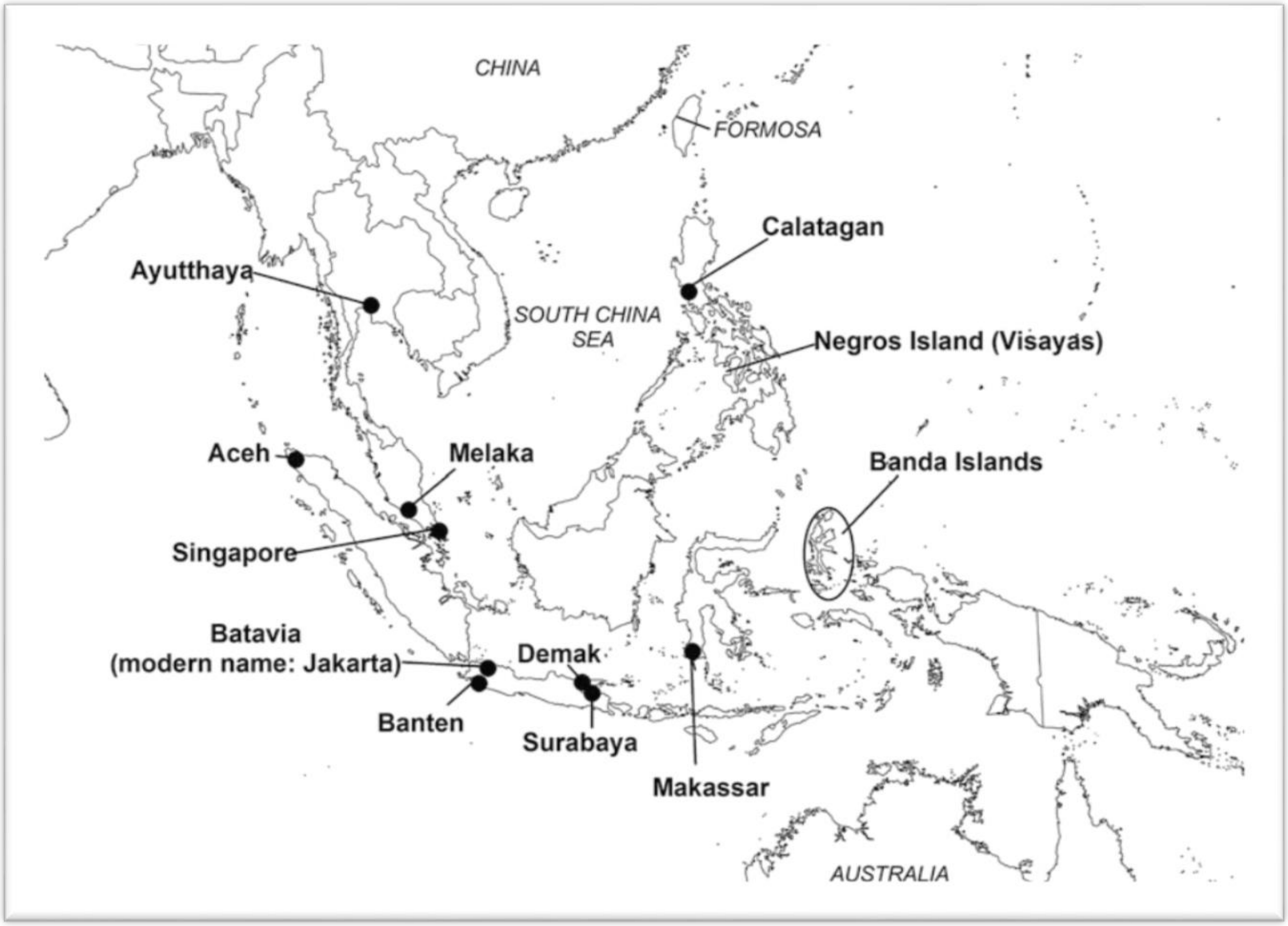

រូបភាពទី១៖ ផែនទីបង្ហាញទីតាំងក្រុងនៅអាស៊ីអាគ្នេយ៍ដែលមានទំនាក់ទំនងជាមួយពាណិជ្ជកម្មពិភពលោក នៅសតវត្សទី១៦-១៧ (ផែនទីគូរដោយ Alex Morrison)

ការស្រាវជ្រាវបុរាណវត្ថុវិទ្យាតិចតួចបានផ្តោតលើការតស៊ូក្នុងតំបន់ចំពោះភាពជឿនលឿនរបស់ចក្រពត្តិនិយម ប៉ុន្តែការស្រាវជ្រាវដែនសមុទ្រអំពីការអញ្ជើញពួកម៉ុងហ្គោលនៅភាគខាងជើងប្រទេសវៀតណាម (Kimura et al. 2014) ផ្តល់ជូនករណីសិក្សាល្អមួយ។

សតវត្សទី១៨/១៩បានប្តូរគោលនយោបាយសេដ្ឋកិច្ចរបស់ចក្រពត្តិមិង ហើយក៏មានឥទ្ធិពលលើការផ្លាស់ប្តូរនៅក្នុងអាស៊ីអាគ្នេយ៍ដែរ។ ការស្រាវជ្រាវបុរាណវត្ថុវិទ្យានៅក្នុងប្រទេសហ្វីលីពីនបង្ហាញថា ការបង្កើនវិស័យកសិកម្មនិងនយោបាយ បានកើតឡើងក្នុងអំឡុងពេលនេះដែរ។ ការវាយឆ្មក់សមុទ្រជាញឹកញយ និង សង្គ្រាមនៅតាមជ្រលងភ្នំ នៅតាមបណ្តាកោះដែលផ្តោតលើការនាំចេញ ក៏កើតមានឡើងនៅសម័យនោះដែរ។ ឧស្សាហកម្មផលិតផ្សេងៗ ដូចជាការផលិតកុលាលភាជន៍រឹងបានលេចឡើងក្នុងអំឡុងពេលនេះដើម្បីបំពេញតម្រូវការតំបន់ (Grave et al. 2000, 2017; Gutman 2002) និង សាយភាយហួសដែនដីអាស៊ីអាគ្នេយ៍ទៀត។ ភស្តុតាងនៃការផលិតកម្រិតឧស្សាហកម្មក្នុងតំបន់ទំនិញពាណិជ្ជកម្ម ដូចជាសេរ៉ាមិចដុតក្នុសីតុណ្ហភាពខ្ពស់ ត្រូវបានដកស្រង់ពីការស្រាវជ្រាវបុរាណវត្ថុវិទ្យាពីនាវាលិចនៅក្នុងតំបន់ (រូបលេខ២)។ ការស្រាវជ្រាវពីសម្ភារៈ ផ្តល់នូវការយល់ដឹងដ៏មានតម្លៃ ប៉ុន្តែវត្ថុពាណិជ្ជកម្មដែលអាចរលួយដូចជាជ័រទឹក (Lambert et al. 2017) និងការស្រាវជ្រាវភូមិសាស្ត្របុរាណវត្ថុវិទ្យាអាចជួយដល់ការសិក្សាអំពីស្ថានីយដែនសមុទ្រដែលឥឡូវនេះគ្របដណ្តប់ដោយល្បាប់ (Guy 2017; Kimura et al. 2014)។

អ្នកជំនាញបុរាណវត្ថុវិទ្យាអាស៊ីអាគ្នេយ៍មិនត្រឹមតែកត់ត្រាការផ្លាស់ប្តូរ ដែលបានកើតឡើងមុនឬស្របគ្នាជាមួយទំនាក់ទំនងអឺរ៉ុប ប៉ុណ្ណឹងទេ (e.g., Kim 2013; Stark 2006)។ ឥឡូវនេះការងារត្រូវបានធ្វើទៅលើផលប៉ះពាល់នៃអាណានិគមអឺរ៉ុប៖ ក្នុងការតាំងទីលំនៅ, ក្នុងរចនាសម្ព័ន្ធសេដ្ឋកិច្ច និងការបង្កើតសង្គមនយោបាយ។ អាណានិគមអឺរ៉ុបទាមទារឱ្យមានការរៀបចំលំនៅដ្ឋានសំខាន់ៗ ដើម្បីបំពេញតម្រូវការពួកអឺរ៉ុបសម្រាប់ផលិតផលក្នុងស្រុកនិងទំនិញចិន ហើយបានផ្លាស់ប្តូរតាមរយៈពេលវេលា ឆ្លើយតបទៅនឹងគោលនយោបាលអាណានិគមអឺរ៉ុប។ ការតស៊ូដំបូងៗចំពោះទំនាក់ទំនងអឺរ៉ុបមានភាពខ្លាំងក្លានៅទូទាំងតំបន់

រូបលេខ២៤៖ ផែនទីបង្ហាញទីតាំងកប៉ាល់លិចនៅតំបន់អាស៊ីអាគ្នេយ៍រកឃើញនៅសតវត្សទី១៤-១៦

(From Flecker 2007, with permission from John Wiley and Sons)

នៅខាងក្រៅប្រទេសវៀតណាមខាងជើង និង ប៉ះពាល់ដល់ការប្រែប្រួលលំនៅដ្ឋាន។ នៅភាគខាងកើតកោះគ្រឿងទេស (Spice Island) របស់ឥណ្ឌូនេស៊ីដែលជនជាតិហូឡង់បានវាយប្រហារដោយសម្លាប់ប្រជាជនក្នុងតំបន់ ដើម្បីគ្រប់គ្រងកោះដែលដាំគ្រឿងទេសដូចជា បាន

ដា (Banda) (Lape 2000)។ ប្រជាជនហ្វីលីពីនមួយចំនួនបានភៀសខ្លួនចូលទៅក្នុងតំបន់ខ្ពង់រាបលូហ្សុន (Luzon) ដើម្បីគេចពីគោលនយោបាយផ្លាស់ប្តូរទីលំនៅរបស់ពួកអេស្ប៉ាញ (Acabado 2016)។ អត្តសញ្ញាណអ្នកស្រុកដែលបានកត់ត្រាក្នុងផ្នូរបញ្ចុះសពហ្វីលីពីន ក៏បញ្ចូលទាំងមេដឹកនាំនយោបាយនិងស្មារតី (Barreto-Tesoro 2008)។ ការងារនៅភាគខាងជើងប្រទេសថៃបង្ហាញពីការធ្វើចំណាកស្រុកទៅតំបន់ខ្ពង់រាប ឆ្លើយតបទៅនឹងតម្រូវការកម្លាំងពលកម្មរបស់រដ្ឋអយុធ្យានៅតំបន់ទំនាប ដើម្បីកម្លាំងពលកម្មទាំងនោះជួយគាំទ្រដល់ប្រព័ន្ធផលិតកម្មដែលផ្តោតលើការនាំចេញថ្មី (Grave 1995: 258)។

អាណានិគមអឺរ៉ុបក៏បាននាំមកនូវការបង្កើតផងដែរនូវបណ្តាញម៉ានីលហ្គាលឡេន (Manila Galleon) ថ្មី ដែលបានចលនាទំនិញរវាងអាស៊ីនិងពិភពលោកថ្មី។ បណ្តាញនេះបានភ្ជាប់ហ្វីលីពីនអេស្ប៉ាញ ទៅម៉ិកស៊ិកអេស្ប៉ាញ តាមរយៈការធ្វើដំណើរប្រចាំឆ្នាំ ឬ ២ដងក្នុង ១ឆ្នាំ ពីសតវត្សទី១៦ ដល់១៩។ ជនជាតិចិន និងទំនិញអាស៊ីអាគ្នេយ៍បានធ្វើដំណើរ (តាមផ្លូវសមុទ្រ) ឆ្ពោះទៅទិសភាគខាងកើត ឆ្លងកាត់មហាសមុទ្រប៉ាស៊ីហ្វិក ដើម្បីទៅដល់ អាកាពុលកូ (Acapulco) នៅខាងលិចឆ្នេរម៉ិកស៊ិក។ ទំនិញទាំងនេះត្រូវបានដោះដូរជាមាសប្រាក់និងកាក់ប្រាក់ដែលបានត្រឡប់ទៅហ្វីលីពីនវិញ។ បេសកជនម៉ានីលហ្គាលឡេនជាង ១០០នាក់ ធ្វើដំណើរតាមសមុទ្រ ក្នុងកំឡុងពេលនេះ។ អាណានិគមអឺរ៉ុបនៅសតវត្សទី១៧ដល់១៩ មិនត្រឹមតែទាក់ទាញភាគអាគ្នេយ៍ទេ ទៅក្នុងលោកខាងលិចទេ; វាក៏រឹតចំណងពាណិជ្ជកម្មចិនកាន់តែជិតស្និទ្ធជាមួយភាគខាងលិច។ សហគមន៍ជាតិពន្ធ និង ជាតិពន្ធនៅទីក្រុង កើតចេញពីសហជីពរវាងអាណានិគមចិននិងអឺរ៉ុបនៅបរទេស និង ស្ត្រីក្នុងស្រុក គឺជាផលិតផលមួយនៃពាណិជ្ជកម្មបែបនេះ ដែលអ្នកបុរាណវត្ថុវិទ្យាមិនទាន់បានសិក្សានៅឡើយទេ។ ម៉ាឡាកា (ម៉ាឡេស៊ី) និងហូឡង់បាតាវៀ (ឥណ្ឌូនេស៊ី), ឧទាហរណ៍, មានជម្រកនៅ Peranakan (ចិន/ម៉ាឡេស៊ី) Mardijker (ដោះលែងទាសករម៉ាឡេស៊ីនិងដើមកំណើតឥណ្ឌា) និងសហគមន៍ "តូប៉ាស" ឬ "ព័រទុយហ្គាល់ខ្មៅ" (កូនចៅព័រទុយហ្គាល់ និង វ្ស់ Flores ឬ មនុស្សសុលុរ Solor) ។

ការស្រាវជ្រាវខាងបុរាណវត្ថុវិទ្យាបានចាប់ផ្តើមបង្ហាញផលប៉ះពាល់ផ្សេងៗគ្នា នៃទំនាក់ទំនងអឺរ៉ុប និង ការធ្វើអាណានិគមនៅទូទាំងតំបន់អាស៊ីអាគ្នេយ៍។ ឆ្នេរសមុទ្រនិងតំបន់ទំនាបច្រើនទទួលបានការទាក់ទងដំបូង ហើយផ្ទាយនឹងមានអាណានិគមជាបន្តបន្ទាប់។ អាណានិគមអឺរ៉ុបក៏បានប៉ះពាល់ដល់ការរៀបចំសង្គមនយោបាយផងដែរនៅក្នុងតំបន់ខ្លះ ហាក់ដូចជាស្តែងពីការស្រាវជ្រាវកុលាលភាជន៍សម្រាប់បញ្ចុះសពនៅសតវត្សទី១៦ នៅស្ថានីយ Calatagan ប្រទេសហ្វីលីពីន (Barretto-Tesoro 2013)។

ចំណុចខ្សោយទាក់ទងនឹងការងារបុរាណវត្ថុវិទ្យានៅសតវត្សទី១៤ ដល់សតវត្សទី១៨ អាស៊ីអាគ្នេយ៍ស្ទើរគ្មានចំណុចពិភាក្សាជាគន្លឹះ។ ប្រហែលថា កង្វល់តែមួយគត់ដែលសំខាន់និងជាប់ក្រមសីលធម៌នៃ "ប្រវត្តិបុរាណវត្ថុវិទ្យា" គឺប្រមូលយកមកវិញនូវវត្ថុកប៉ាល់លិចនៅសមុទ្រសម្រាប់ធ្វើពាណិជ្ជកម្ម។ វត្ថុទាំងនេះផ្តល់កាលប្បវត្តិជាមូលដ្ឋាន។ ដោយមានទិន្នន័យអាយុកាលនៅសម័យនេះមិនមានភាពជឿជាក់ និងកង្វះខាតបច្ចេកទេសធ្វើវិភាគអាយុកាលតាមវិធីផ្សេងៗទៀត អ្នកជំនាញបុរាណវត្ថុវិទ្យាភាគច្រើនឲ្យអាយុកាល (កាលបរិច្ឆេទ) ស្ថានីយដែលគេស្រាវជ្រាវតាមរយៈទំនាក់ទំនង កុលាលភាជន៍រឹងផលិតក្នុងស្រុក និង គ្រឿងឧបករណ៍ពាណិជ្ជកម្មចិន។ ការវិភាគគីមីភូមិសាស្ត្រ (Geochemical analysis) ទៅលើសេរ៉ាមិកពាណិជ្ជកម្មផ្លូវសមុទ្រក៏អាចជួយអ្នកជំនាញបុរាណវត្ថុវិទ្យាកសាងឡើងវិញនូវបម្រែបម្រួលបណ្តាញពាណិជ្ជកម្មក្នុងតំបន់និងអន្តរជាតិក្នុងរយៈពេលនោះ។ បុរាណវត្ថុវិទ្យាអាស៊ីខាងត្បូងនិងអាស៊ីអាគ្នេយ៍បន្តដើរតួយ៉ាងសំខាន់ក្នុងការសិក្សាសតវត្សទី១៥ រហូតសតវត្សទី១៦ ដែលការស្រាវជ្រាវបុរាណវត្ថុវិទ្យាបន្ថែមទៀតអាចរួមចំណែកដើម្បីពង្រីកនិងកែលម្អប្រវត្តិសាស្ត្រខ្នាតធំនិងខ្នាតតូច។ អ្នកប្រវត្តិជាតិពន្ធុវិទ្យា ប្រើឯកសារយោងអឺរ៉ុបនិងអាស៊ីអាគ្នេយ៍ជាច្រើន បានចាប់អារម្មណ៍យ៉ាងខ្លាំងតែចំពោះសេដ្ឋកិច្ចនិងប្រវត្តិសាស្ត្រនយោបាយ ដែលការស្រាវជ្រាវបុរាណវត្ថុវិទ្យាលើប្រធានបទទាំងពីរ តែងតែផ្តល់ការយល់ដឹងប្លែកៗ។

តាមទស្សនៈពិភពលោក អាស៊ីខាងត្បូងនិងអាស៊ីអាគ្នេយ៍បានដើរតួយ៉ាងសំខាន់ក្នុងការកើតឡើង និង ដំណើរការនៃប្រវត្តិសាស្ត្រអាស៊ីដែលស្របគ្នាជាមួយការពង្រីកប្រព័ន្ធពិភពលោក ដែលភ្ជាប់ទំនាក់ទំនងថ្មីជាមួយពិភពចាស់តាមបណ្តោយទាំងដីនិងផ្លូវមហាសមុទ្រ។ បុរាណវត្ថុវិទ្យាដែលមានបង្កើតការស្រាវជ្រាវយ៉ាងល្អនៅអាស៊ីខាងត្បូងនិងអាស៊ីអាគ្នេយ៍ ផ្តល់ព័ត៌មានអំពីរបៀបដែលការផ្លាស់ប្តូរនៅក្នុងតំបន់ប្រកពសំខាន់ៗនិងបរិមាត្របានឆ្លុះបញ្ចាំងនិងប៉ះពាល់ដល់ផ្នែកផ្សេងទៀតនៃប្រព័ន្ធ។ តំបន់ទាំងនេះ មានទិន្នន័យបុរាណវត្ថុវិទ្យាសម្បូរបែប សម្រាប់សិក្សាប្រធានបទផ្សេងទៀតដែលស្ថិតនៅក្រោមទស្សនៈវិស័យបុរាណវត្ថុវិទ្យាដូចជា នគរូបនីយកម្មនិងតំណពូជ។ ស្ទើរតែគ្មាននរណាសិក្សាស្រាវជ្រាវអំពីបេសកកម្មកាតូលិកនៅអាស៊ីអាគ្នេយ៍ដែលបានធ្វើឡើងនៅសតវត្សទី១៧ នៅប្រទេសហ្វីលីពីន, ទីម័រខាងកើត, វៀតណាម និង ប្រទេសកម្ពុជា។ ការស្រាវជ្រាវបែបនេះនឹងផ្តល់នូវទិន្ន័យប្រៀបធៀបជាមួយនឹងការសិក្សាដែលបានធ្វើរួចនៅក្នុងសកលលោកថ្មី New World (និងជាពិសេសនៅអាមេរិកខាងជើង) បេសកកម្មអេស្ប៉ាញ និង បារាំង។

ទិសដៅនាពេលអនាគត

តំបន់ភាគច្រើននៃអាស៊ីអាគ្នេយ៍នៅតែទទួលរងពីភាពខ្វះខាតនៃការយកចិត្តទុកដាក់ខាងបុរាណវត្ថុវិទ្យាចំពោះសម័យប្រវត្តិសាស្ត្រដំបូងបំផុត (៥០០ មុនគ.ស -៥០០នៃគ.ស) និងសម័យមុនដែលបានចាប់ផ្តើមនៅចុងសតវត្សទី១៥ នៃគ.ស។ ទោះយ៉ាងណា អ្នកជំនាញបុរាណវត្ថុវិទ្យាអំពីចក្រពត្តិអឺរ៉ុបនឹងរកឃើញទិន្នន័យច្រើនទាំងអាស៊ីខាងត្បូងនិងអាស៊ីអាគ្នេយ៍ៈ ជនជាតិអឺរ៉ុបធ្វើអាណានិគមប្រទេសអាស៊ីអាគ្នេយ៍ លើកលែងតែថៃ, ប្រទេសអង់គ្លេស បារាំង ព័រទុយហ្គាល់ និង ដាណឺម៉ាក បានបង្កើតវត្តមានអាណានិគមនៅក្នុងអាស៊ីខាងត្បូង។ ដូច្នេះអ្នកជំនាញបុរាណវត្ថុនឹងសិក្សាអ្វីដែលកំពុងលេចធ្លោនៃបុរេប្រវត្តិឧស្សាហកម្មនិងសម័យទំនើបដំបូង "មូលធននិយម"។ មិនមានការយកចិត្តទុកដាក់គ្រប់គ្រាន់លើវិស័យបុរាណវត្ថុវិទ្យា ចំពោះសេដ្ឋកិច្ចនយោបាយរបស់អាណានិគម និងជាពិសេសចំពោះការកើន

ឡើងនៃឧស្សាហកម្មអាណានិគមនៅសតវត្សទី១៩៖ កៅស៊ូនៅឥណ្ឌូចិន, ម៉ាឡេស៊ី និង ស្រីលង្កា, ស្ករនៅក្នុងហ្វីលីពីន, ឥណ្ឌូនេស៊ីនិងឥណ្ឌា; តែនៅឥណ្ឌា, ស្រីលង្កានិងម៉ាឡេស៊ី; គ្រឿងទេសនៅឥណ្ឌូនេស៊ី; indigo និងកប្បាសនៅឥណ្ឌា; និងកាហ្វេនៅឥណ្ឌូនេ, ស៊ីវៀតណាម និង ស្រីលង្កា។

ការប្តេជ្ញាចិត្តខ្ពស់ដើម្បីស្រាវជ្រាវរយៈពេលវែង អំពីភស្តុតាងបុរាណវត្ថុវិទ្យានៅអាស៊ីខាងត្បូងនិងអាស៊ីអាគ្នេយ៍នៅសតវត្សទី១៥-១៩ នឹងជួយដោះស្រាយអតុល្យភាពបច្ចុប្បន្នដែលអ្នកប្រវត្តិសាស្ត្របានធ្លាប់បានបកស្រាយ កន្លងមក។ ការសិក្សាក្នុងស្រុកដោយយកចិត្តទុកដាក់ លើសម័យកាលនេះនឹងបំពេញបន្ថែមចំណេះដឹងរបស់យើង ផ្អែកលើទិន្នន័យឯកសារ និង ការយល់ដឹងអំពីប្រធានបទដែលចាប់អារម្មណ៍ដល់អ្នកជំនាញប្រវត្តិបុរាណវត្ថុវិទ្យា នៅទូទាំងពិភពលោក និង ប្រមូលបានការឆ្លើយតបក្នុងរយៈពេលវែង ចំពោះការប្រែប្រួលសង្គម និង ទប់ទល់នឹងសង្គម។ តម្រូវការគឺកាន់តែបន្ទាន់ ដោយសារផ្នែកជាច្រើននៃអាស៊ីខាងត្បូងនិងអាស៊ីអាគ្នេយ៍ធ្វើអន្តរកាលចេញពីស្ថានភាពដើមរបស់ពួកគេ ទៅជាប្រទេសកំពុងអភិវឌ្ឍន៍ និង លុបចោល (បំផ្លាញ) ភស្តុតាងប្រវត្តិបុរាណវត្ថុវិទ្យាជាច្រើន។

ឯកសារយោង

- Acabado, S.A. 2016. The archaeology of pericolonialism: Responses of the "unconquered" to Spanish conquest and colonialism in Ifugao, Philippines. International Journal of Historical Archaeology 21 (1): 1–26.

- Agustijanto, I. 2012. The pre-Srivijaya period on the easterncoast of Sumatra: Preliminary research at the Air Sugihan site. In Connecting empires and states; selected papers from the 13th international conference of the European Association of Southeast Asian Archaeologists, ed. –
- M.L. Tjoa-Bonatz, A. Reinecke, and D. Bonatz, 32–41. Singapore: NUS Press.
- Ali, D. 2014. The idea of the medieval in the writing of south Asian history: Contexts, methods and politics. Social History 39 (3): 382–407.

- Bacus, E. 1999. Prestige and potency: Political economies of protohistoric Visayan polities. In Complex polities in the ancient tropical world, Archeological Papers of the American Anthropological Association 91, ed. E.A. Bacus and L.J. Lucero, 67–87. Washington, DC: American Anthropological Association.

- Barreto-Tesoro, G. 2008. Identity and reciprocity in 15th century Philippines, BAR International Series, 1813. Oxford: John & Erica Hedges Ltd.

- Bellina, B. 2014. Maritime silk road's ornament industries: Socio-political practices and cultural transfers in the South China Sea. Cambridge Archaeological Journal 24 (3): 345–377.

- Bulbeck, D., F.A. Aziz, S. O'Connor, A. Calo, J.N. Fenner, B. Marwick, J. Feathers, R. Wood, and D. Prastiningtyas. 2016. Mortuary caves and the dammar trade in the Towuti-Routa region, Sulawesi, in an island Southeast Asian context. Asian Perspectives 55 (2): 148–183.

- Calo, A., B. Prasetyo, P. Bellwood, J.W. Lankton, B. Gratuze, T.O. Pryce, A. Reinecke, V. Leusch, H. Schenk, R. Wood, R.A. Bawono, I.D.K. Gede, N.L.K.C. Yuliatia, J. Fenner, C. Reepmeyer,

- C. Castillo, and A.K. Carter. 2015. Sembiran and Pacung on the north coast of Bali: A strategic crossroads for early trans-Asiatic exchange. Antiquity 89: 378–396.

- Carter, A.K. 2015. Beads, exchange networks and emerging complexity: A case study from Cambodia and Thailand (500 BCE – CE 500). Cambridge Archaeological Journal 25 (4): 733–757.

- Casile, A. 2014. Changing religious landscapes in Gupta times: Archaeological evidence from the area of Baḍoh Paṭhāri in Central India. South Asian Studies 30 (2): 245–268.

- Castillo, C.C., B. Bellina, and D.Q. Fuller. 2016. Rice, beans and trade crops on the early maritime silk route in Southeast Asia. Antiquity 90 (353): 1255–1269.

- Chakrabarti, D.P., ed. 2003. The archaeology of European expansion in India: Gujarat, c. sixteenth to eighteenth centuries. New Delhi: Aryan Books International.

- Christie, J. 1996. Money and its uses in the Javanese states of the ninth to fifteenth centuries A. D. Journal of the Economic and Social History of the Orient 39: 243–286.

- Favereau, A., and B. Bellina. 2016. Thai-Malay Peninsula and South China Sea networks (500 BC–AD 200), based on a reappraisal of "Sa Huynh-Kalanay"-related ceramics. Quaternary International 416: 219–227.

- Fogelin, L. 2006. Archaeology of early Buddhism. Lanham: Altamira Press.

- Grave, P. 1995. Beyond the mandala: Buddhist landscapes and upland-lowland interaction in North-West Thailand AD 1200–1650. World Archaeology 272: 243–265.

- Grave, P., M. Barbetti, M. Hotchkis, and R. Bird. 2000. The stoneware kilns of Sisatchanalai and Early Modern Thailand. Journal of Field Archaeology 27 (2):169–182.

- Grave, P., M. Stark, D. Ea, L. Kealhofer, B.S. Tan, and T. Tin. 2017. Differentiating Khmer stoneware production: An NAA pilot study from Siem Reap Province, Cambodia. Archaeometry 59 (1): 13–24.

- Gutman, P. 2002. The Martaban trade: An examination of the literature from the seventh century until the eighteenth century. Asian Perspectives 40: 108–118.

- Guy, J. 2017. The Phanom Surin shipwreck, a Pahlavi inscription, and their significance of the history of early Lower Central Thailand. Journal of the Siam Society 105: 179–196.

- Hawkes, J.D. 2014a. Chronological sequences and the problem of early medieval settlement in India. Puratattva 44: 208–228.

- Hawkes, J.D. 2014b. One size does not fit all: Landscapes of religious change in Vindhya Pradesh. South Asian Studies 30 (1): 1–15.

- Hung, H.-S., K.D. Nguyen, P. Bellwood, and M. Carson. 2013. Coastal connectivity: Long-term trading networks across the South China Sea. The Journal of Island and Coastal Archaeology 8 (3): 384–404.

- Junker, L. 2004. Political economy in the historic period chiefdoms and states of Southeast Asia. In Archaeological perspectives on political economies, ed. G.M. Feinman and L.M. Nicholas, 223–251. Salt Lake City: University of Utah Press.

- Kim, N.C. 2013. Lasting monuments and durable institutions: Labor, urbanism, and statehood in northern Vietnam and beyond. Journal of Archaeological Research 21: 217–267.

- Kimura, J., M. Staniforth, L.T. Lien, and R. Sasaki. 2014. Naval battlefield archaeology of the lost Kublai Khan fleets. The International Journal of Nautical Archaeology 43 (1): 76–86.

- Lambert, J. B., A. J. Levy, L. C. Niziolek, G. M. Feinman, P. J. Gayford, J. A. Santiago-Blay and Y. Wu. 2017. The resinous cargo of the Java Sea Wreck. Archaeometry published online February 2017. https://doi.org/10.1111/arcm.12279.

- Lape, P. 2000. Contact and colonialism in the Banda Islands, Maluku, Indonesia. Bulletin of the Indo-Pacific Prehistory Association 20: 48–55.

- Miksic, J. 2000. Heterogenetic cities in premodern Southeast Asia. World Archaeology 32: 106–120.

- Morrison, K.D. 1997. Commerce and culture in South Asia: Perspectives from archaeology and history. Annual Review of Anthropology 26: 87–108.

- Shaw, J. 2013. Archaeologies of Buddhist propagation in ancient India: 'Ritual' and 'practical' models of religious change. World Archaeology 45 (1): 83–108.

- Smith, M.L. 2006. The archaeology of South Asian cities. Journal of Archaeological Research 14: 97–142.

- Smith, M.L. 2016a. Archaeology at Sisupalgarh: The chronology of an early historic urban centre in eastern India. In South Asian archaeology and art 2012, ed.V. Lefèvre, A. Didier, and B. Mutin, vol. 2, 683–695. Turnhout: BREPOLS.

- Smith, M.L. 2016b. Historical and medieval period archaeology. In A companion to South Asia in the past, ed. G.-R. Schug and S.R. Walimbe, 332–343. Hoboken: Wiley.

- Stark, M.T. 2006. Early mainland Southeast Asian landscapes in the first millennium AD. Annual Review of Anthropology 35: 407–432.

- Trautmann, T., and C. Sinopoli. 2002. In the beginning was the word: Excavating the relations between archaeology and history in South Asia. Journal of the Economic and Social History of the Orient 45: 492–523.